

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Posudek disertační práce

Autor	ing. Břetislav Tureček
Název	Vnímání Západu šíitskými obyvateli Blízkého východu
Oponent	doc. Mgr. Attila Kovács, PhD.

Hodnoticí kritéria

1. Cíl práce a výzkumná otázka, začlenění do současného stavu bádání a originalita
(dle čl. 44 odst. 9a) SZŘ UP „zhodnocení významu disertace pro příslušný obor“; min. 150 slov)

Výzkum šíitského islámu v českém (celkem reprezentativní výběr publikací používá a rozebírá autor i ve své práci) i středoevropském prostředí, zda se již jedná o orientalistické, islamologické, sociologické, politologické, religionistické, nebo antropologické práce je v celkové vědecké produkci o islámu a muslimech výrazně podreprezentovaný. Proto na prvním místě bych chtěl ocenit autorův příspěvek v této oblasti a jeho přínos k rozvoji málo zkoumaného objektu.

I když v českém kontextu již existují antropologické práce věnované šíitskému islámu (např. texty Libora Čecha, se kterými autor pracuje i kriticky na ně reflektuje) předložená disertační práce je unikátní i s tím že není produktem jednoho nebo dvou ale několika dlouhodobých terénních výzkumů a pobytů autora ve zkoumané oblasti. Jak sám píše, je to výsledkem badatelského i novinářského zájmu více než dvou dekád. Důslední práce v terénu je základem každé antropologické publikace a v tomto směru předložený text má se o co opírat.

Cíle práce a výzkumná otázka jsou autorem poměrně jasně vymezeni, i když v průběhu textu se od nich autor místy mírně odbíhá. Tyto odbočky ale mají své opodstatnění, neboť samotná zkoumaná problematika je celkem komplexní a místy vyžaduje dovysvětlení, nebo naznačení širších kontextů apod.

2. Rozsah, význam a výběr studovaných zdrojů/korpusů (Jak reprezentativní je studovaný materiál?)
(min. 100 slov)

Autor má evidentní přehled primární i sekundární literatury, které se zabývají s jeho tématem. V některých v dílčích případech je to skutečně extenzivní znalost, no občas to zůstává na úrovni „základních přehledů“. Pro ilustraci bych uvedl tři – podle mého soudu zásadní – příklady které by mohli být podloženi studiem literatury důsledněji. Prvním je podkapitola 4.4 o antropologii islámu nebo islámské antropologii. Je to zásadní částí teoretické části, neboť právě tady je vidět posun důrazu od zkoumání „islámu“ jakožto monolitního celku orientalistického bádání k výzkumu muslimů antropologie islámu. Autor tady pracuje s texty Talala Asada a Richarda Tappera, které jsou jistě relevantní, ale nikoliv jediní relevantní texty pro pochopení dané problematiky. Podle mého soudu pro předloženou práci by byli vhodnější práce jako VARISCO, Daniel Martin: *Islam Obscured: The Rhetoric of Anthropological Representation*, New York: Palgrave Macmillan, 2005. (tady by jinak našel i skvělý kritický rozbor díla Ernsta Gellnera) nebo BOWEN, John R.: *A New Anthropology of Islam*, Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

Druhým příkladem je podkapitola 6.3 o mardžajátu. Autor sice daný termín vysvětlil a objasnil dostatečně srozumitelně, nicméně jeho bibliografie nesvědčí o tom, že by znal evidentně nejzásadnější knihu publikovanou o daném tématu: WALBRIDGE, Linda S. (ed.): *The Most Learned of the Shī'a: The Institution of the Marja' Taqlid*, New York – Oxford: Oxford University Press, 2001.

Třetím, posledním příkladem je kapitola 9., teda rozbor atentátu na Qásema Solejmáního včetně vizuální reprezentace. Autorovy případové studie považuji za jednu z nejlepších částí práce, nicméně pokud jde o rozbor vizuálních podkladů v jeho analýze a bibliografii absentují některé zásadní práce vydané o daném tématu, které by dali jeho – jinak dobrému – rozboru hlubší kontext. Jsou to práce jako např. BALAGHI, Shiva & GUMPERT, Lynn (eds.): *Picturing Iran: Art, Society and Revolution*, London: I.B. Tauris, 2003; CHELKOWSKI, P. J. & DABASHI, Hamid: *Staging a Revolution: The Art of Persuasion in the Islamic Republic of Iran*, New York: New York University Press, 1999. nebo tematické číslo časopisu *Visual Anthropology: Unburied Memories: The Politics of Bodies, and the Material Culture of Sacred Defense Martyrs in Iran*, vol. 25, 2012. Autora by taky mohla zajímat připravovaná monografie WORRALL, James & SALEH Alam: *Painting the General: Qasem Soleimani, Iranian Propaganda and Shi'a Militia Politics*, Manchester, Manchester University Press, 2025.

3. Metoda a vědeckost (Jak adekvátní je/jsou zvolená/é metoda/y? Jsou použité metody/koncepty/ přístupy vhodné?)

(dle čl. 44 odst. 9b) SZŘ UP: „vyjádření k postupu řešení problému, použitým metodám“; min. 150 slov)

Text pracuje s přístupem, který autor frapantně nazval triangulací, kterou implementuje na dvou rovinách (obsahové a metodologické). Tento přístup považuji za vhodný nástroj na uchopení daného komplexního tématu. Místy mám ale problémy s terminologií používanou autorem. Jistě předložená práce své termíny dostatečně definuje a vymezuje, ale – podle mého soudu - ne vždy zvolí vhodné označení. Jako příklad bych tady rozebral termín „šíismus“, který je jedním ze základních „pilířových“ pojmů práce a autor ho používá dosti extenzivně.

Šíitská studia jsou ve světovém bádání zcela regulérním oborem a autor je toho pochopitelně vědom i na to dostatečně reflektuje. Tento obor má v anglickém i v jiných jazycích svou speciální terminologii, co však v českém kontextu dosti absentuje a možná proto podle mého soudu poněkud volně nebo nedbale autor přebírá některé anglické termíny v podobě kalku do češtiny. Za nejvíce problematické v tomto směru považuji výraz „šíismus“ (asi z anglické „Shiism“), který ale je mírně zavádějící, neboť šíitský islám, je jednak hodně heterogenním volným směsem od sebe značně se lišících skupin a frakcí, které bychom stěžii mohli považovat za jednotný celek. Pak je tady otázka zaužívané české islamologické odborní terminologie, ve kterém – pokud jako nečech to můžu posoudit – se termíny „šíismus“ (a ani „sunnismus“) nepoužívají. Zejména v antropologickém kontextu můžeme mluvit o šíitech a sunnitech, apod., ale nikoliv o „šíismu“ jako koherentním institucionálním celku. Jistě, autor pak jasně definuje, že se ve své práci bude věnovat šíitům

dvanácti imámů / dvanáctníkům teda *ithná ašaríji* (s. 13) a s tím se dostávám k zásadnímu bodu své kritiky: Proč to takto neuvádí v samotném titulu své práce? Šíitští obyvatelé Blízkého východu totiž jsou i příslušníky jiných směrů této odnože islámu než jenom dvanáctníci.

4. Struktura (Jak přehledná je struktura práce?) a forma

(dle čl. 44 odst. 9d) SZŘ UP „případně další vyjádření, zejména vyjádření k uspořádanosti, přehlednosti, formální úpravě a jazykové úrovni disertační práce“; min. 100 slov)

Pokud jde o strukturu práce, tu obecně považuji za celkem adekvátní, ale to s určitými výhradami. Předložený text je přehledný, jasně a dobře členěný, nicméně pokud jde o organizaci textu, mám určité výhrady. Jednak cíle práce se definují až poměrně pozdě spolu se stanovením výzkumných otázek na konci kapitoly 3. o metodologii. Jistě, je to správně, že je autor rozvádí na daném místě, nicméně cíle práce by měl ve svých hlavních obrysech popsat již v úvodu. Pak je tady ediční poznámka k přepisům (podkapitola 3.5). Jistě předložená práce nemní filologická nebo literární, ale vysvětlení přepisů z perštiny a arabštiny by zasloužili trochu extenzivnější vysvětlení. Rovněž bych doporučil poznámku k přepisům umístit mimo hlavní tok textu, např. na začátek jako samostatnou textovou jednotku. Pokud jde o názvy dvou kapitol s případovými studii, bylo by dobré je doplnit s čísly a nazvat je jako případová studie 1, 2 a 3.

Ohledně formálních požadavků textu jenom tolik, že autor evidentně umí pracovat s poznámkovým aparátem i když mu místy unikají tečky na konci poznámek pod čarou apod. Jazyk práce je čtivý a jasný. Jako někdo, kdo má češtinu jako cizí jazyk gramatickou a stylistickou stránku předloženého textu dokážu posoudit jenom částečně, ale v zásadě tam nevidím žádné větší nedostatky.

5. Styl/pádnost argumentů (Jsou cíl práce a výzkumná otázka sledovány důsledně?)

(min. 100 slov)

Předložený text sleduje své na začátku práce vytyčené cíle jasně, i když místy poněkud pozvolna. Myslím tím to, že autor občas od hlavního tématu odbíhá (např. v některých odstavcích kapitoly 5). Jistě chápu, že pro pochopení širšího kontext jsou takové odbočky nutné, ale pro čtenáře, který dané souvislosti zná, text mírně zpomalují. Zas neděje se to na úkor sledování hlavního tématu.

Autor se rozhodl ukončit svoji práci s dílčími závěry k jednotlivým případovým studiím. Takový postup považuji sice z adekvátní, nicméně ještě před kapitolou o praktickém významu disertace (kapitola 11) bylo dobré udělat taky některé obecní a nikoliv jenom závěry. První část závěrečné 11 kapitoly to *de facto* i dělá, teda možná by měla být nazvána „Obecní závěr a praktické využití“. Ostatně trochu mi připadá zdůrazňování „praktického využití“ za zbytečné. Jisté práce – jako i mnohé podobné tohoto druhu – nám dokáže přiblížit současní dění ve světě a – v lepším případě – přispět do určité míry k lepšímu pochopení lidí a jejich počínání v něm.

6. Závěr (Jak přesvědčivé je potvrzení/vyvrácení výzkumné otázky? Jsou výsledky přesné a přesvědčivé? Přinášejí výzkumné komunitě inovativní přínos? Otevírají se tím možnosti pro

následný výzkum?)

(dle čl. 44 odst. 9c) SZŘ UP „stanovisko k výsledkům disertační práce a k původnímu a konkrétnímu přínosu předkladatele disertační práce“; min. 100 slov)

Pokud jde o propojenost výzkumných otázek a závěrů předložené práce je tam jasná návaznost, která je vedena argumentací přecházející jasně celým korpusem textu. Jistě, občasné přespříliš široké odbočky na jedné, a příliš stručně vysvětlené problémy na straně druhé představují v této návaznosti určité meze, ale zas to nikdy neděje v textu na úkor srozumitelnosti a hlavního badatelského záměru.

Hlavním přínosem práce pro výzkumnou komunitu na lokálním (česko-slovenském), úrovni je rozvoj bádání ve vztazích muslimsko(šitisko)-západních interakcí, zvláštním důrazem na české prostředí se všemi jeho specifiky. V regionálním kontextu je to cenným příspěvkem k nevelkému korpusu vědeckých (publikovaných i nepublikovaných) prací, které vznikly o problematice šíitského islámu. Globálně zas předložená disertační práce celkem dobře se začleňuje do čím dále více antropologických textů věnovaných výzkumu šíitů. Práce pracuje s regulérní antropologickou metodou (polostrukturované rozhovory, zúčastněné pozorování apod.) celkem inovativní je ale to, že nezkoumá taková klasická témata antropologie náboženství jako např. rituály, ale ve třech rozdílných kontextech (viz případová studia) vnímání západu ze šíity dvanáctníky v Libanonu, Iránu a Iráku.

Předložená práce evidentně otevírá možnosti pro další rozvoj bádání. Nabízí se např. komparace s podobnou vzorkou sunnitských muslimů ze zkoumaných zemí a oblastí nebo obrácení výzkumní otázky směrem ze Západu k Východu. Pochopitelně je tady i možnost pokračovat v bádání v již dobře známém terénu blízkovýchodních šíitských komunit.

7. Jednoznačné vyjádření oponenta, zda předloženou disertační práci doporučuje či nedoporučuje k obhajobě (dle čl. 44 odst. 9e) SZŘ UP)

Výhrady a kritické poznámky, které jsem uvedl v tomto posudku mají jenom dílčí charakter a předloženou disertační práci Ing. Břetislava Turečka doporučuji k obhajobě.

Datum a podpis oponenta:

v Bratislavě, 28. 1. 2024